

Gadījuma analīze par komunikāciju saistībā ar “Shahed” drona incidentu Latvijā 2024. gada 7. septembrī

Komunikācijas dinamika, mediju interpretācijas un sabiedrības reakcija

INSTITŪCIJU KOMUNIKĀCIJA

Oficiālie paziņojumi
un preses konference

MEDIJU INTERPRETĀCIJA

Interpretācijas ietvara
veidošanās un attīstība

SABIEDRĪBAS REAKCIJA

Komentāru sentimenta
un diskursa analīze

Autore: **Ingrīda Ludziņa**

2025

Par šo analīzi

Šī publikācija analizē Latvijas institūciju, mediju un sabiedrības komunikāciju pēc Krievijas militārā drona incidenta Latvijā 2024. gada 7. septembrī.

Analīze balstīta publiskajos amatpersonu paziņojumos, mediju publikācijās, sociālo tīklu un komentāru sentimenta izvērtējumā, kā arī krīzes komunikācijas principos.

Publikācijas mērķis nav vērtēt incidenta militāros aspektus, bet gan analizēt komunikācijas attīstību, vēstījuma interpretāciju un sabiedrības reakciju krīzes situācijā.

Uzziņai

2024. gada septembra sākumā Latvijas teritorijā, Rēzeknes novada Gaigalavas pagastā, nogāzās Krievijas militārais bezpilota lidaparāts, kas vēlāk tika identificēts kā “Shahed” tipa drons ar sprāgstvielām aprīkots kaujas galviņu. Latvijas amatpersonas norādīja, ka drons, visticamāk, bija novirzījies no sākotnējā kursa ceļā uz Ukrainu un Latvijas gaisa telpā ielidojis no Baltkrievijas teritorijas un nogāzies aptuveni 90 kilometru attālumā no Baltkrievijas robežas.

Oficiālā preses konference par incidentu tika organizēta 2024. gada 9. septembrī - divas dienas pēc notikuma. Tās laikā Nacionālo bruņoto spēku komandieris ģenerālleitnants Leonīds Kalniņš apstiprināja, ka bezpilota lidaparāts bijis Irānā izstrādāts “Shahed” tipa drons, kas aprīkots ar sprāgstvielām un, visticamāk, bijis paredzēts izmantošanai Ukrainas teritorijā.

Krievijas militārā drona ielidošana Latvijas teritorijā kļuva par vienu no nozīmīgākajiem drošības incidentiem Latvijas jaunākajā vēsturē. Vienlaikus tas radīja arī būtisku reputācijas izaicinājumu Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem, kuri tradicionāli, saskaņā ar dažādiem sociālajiem pētījumiem, bauda augstu sabiedrības uzticēšanos. Lai gan incidents neizraisīja cilvēku upurus un bija saistīts tikai ar vienu bezpilota lidaparātu, tas radīja plašu sabiedrības kritiku par bruņoto spēku reakciju, rīcības efektivitāti un aizsardzības sektora komunikāciju ar sabiedrību.

Īpašu kritiku izraisīja preses konferences novēlotā organizēšana - tā notika divas dienas pēc incidenta, aktualizējot diskusiju par krīzes komunikācijas procedūrām, savlaicīgu sabiedrības informēšanu un komunikācijas koordināciju, kā arī institucionālās informācijas aprites efektivitāti. Medijos izskanēja informācija, ka vietējās pašvaldības vadītājs par incidentu uzzinājis tikai no plašsaziņas līdzekļiem nākamajā dienā pēc notikuma, un armija par Rēzeknes novadā nokritušo Krievijas dronu uzzinājusi no policijas, kam par to ziņojis vietējais iedzīvotājs. (fpri.org, la.lv)

Lai izvērtētu valsts amatpersonu, bruņoto spēku un citu publisko personu izmantotās komunikācijas stratēģijas, tika analizēti viņu publiskie izteikumi un komunikācijas saturs. Papildus tam tika veikta mediju vēstījuma struktūras analīze, analizējot aptuveni 100 publikācijas Latvijas medijos. Savukārt sabiedrības reakcijas izvērtēšanai tika veikta publisko komentāru sentimenta analīze, lai noteiktu, kā oficiālā komunikācija tika uztverta sabiedrībā un kādu ietekmi tā radīja digitālajā vidē.

Galvenie secinājumi

- Frāze “naidīgu mērķu nebija” kļuva par centrālo negatīvās interpretācijas katalizatoru.
- Sabiedrības reakcija pārsvarā bija negatīva (96% negatīvs sentiments).
- Krīzes komunikācijā trūka centralizētas koordinācijas.
- Mediju interpretācija būtiski ietekmēja sabiedrības uztveri.
- Atsauces uz NATO vienlaikus stiprināja drošības sajūtu un izgaismoja sabiedrības vilšanos par nepietiekamu reakciju.
- Komunikācija kopumā bija profesionāla, taču pārlietu politizēta.

Saturs

1. Latvijas krīzes komunikācijas ietvars	3
2. Aizsardzības ministrijas preses relīze - pirmais oficiālais paziņojums	4
3. Preses konference: komunikācijas analīze	5
4. Mediju interpretācijas ietvara un naratīva veidošanās	8
1. posms: publikācijas tieši pēc preses relīzes, bet pirms preses konferences	8
2. posms: publikācijas pēc preses konferences un mēneša laikā pēc incidenta	10
3. posms: vēlākā mediju komunikācija pēc viena mēneša	12
5. Sabiedrības reakcijas: mediju un sociālo platformu komentāru analīze	13

1. Latvijas krīzes komunikācijas ietvars

Saskaņā ar Valsts stratēģiskās komunikācijas un informatīvās telpas drošības koncepciju ([valsts-strategiskas-komunikācijas-un-informativas-telpas-drosibas-koncepcija](#)), **par koordinētu valsts komunikāciju krīzes situācijās ir atbildīgs Valsts kancelejas Stratēģiskās komunikācijas departaments**. Šīs institūcijas uzdevums ir nodrošināt savlaicīgu, vienotu un koordinētu komunikāciju starp valsts institūcijām, kā arī skaidru informācijas nodošanu sabiedrībai augstas nenoteiktības situācijās.

Efektīvas krīzes komunikācijas sistēmā Stratēģiskās komunikācijas departamentam būtu jākalpo kā centrālajam koordinācijas mehānismam, kas nodrošina konsekventu un vienotu valsts pozīciju dažādu institūciju komunikācijā. Tomēr saistībā ar 2024. gada 7. septembra drona incidentu **publiski paziņojumi no Valsts kancelejas Stratēģiskās komunikācijas departamenta netika sniegti** - ne tūlīt pēc incidenta, ne arī vēlāk incidenta attīstības gaitā. Tā vietā publisko komunikāciju pilnībā vadīja Aizsardzības ministrija un Nacionālie bruņotie spēki.

Tas var liecināt par nepietiekamu koordināciju Latvijas krīzes komunikācijas sistēmā vai arī par apzinātu lēmumu naratīva kontroli atstāt militāro institūciju pārziņā. No vienas puses, šāda pieeja varētu būt skaidrojama ar vēlmi saglabāt incidentu kā aizsardzības sektora jautājumu, nevis pozicionēt to kā plašāku nacionālās drošības vai civilās krīzes situāciju. Tomēr no krīzes komunikācijas perspektīvas centralizētas komunikācijas trūkums var radīt fragmentētu informācijas vidi un palielināt sabiedrības trauksmi un situācijas izpratnes trūkumu.

Politiskās un institucionālās izvēles dimensija

Iespējams, valdības līmenī tika pieņemts stratēģisks lēmums neeskalēt incidenta nozīmību publiskajā telpā, lai izvairītos no pārmērīgas sabiedrības satraukuma vai politiskās eskalācijas. Šādā gadījumā komunikācijas kontrole tika saglabāta aizsardzības sektora ietvaros, neiesaistot civilās krīzes komunikācijas mehānismus.

Tomēr šādai pieejai ir arī būtiski riski. Situācijās, kad institūcija, kuras uzdevums ir koordinēt krīzes komunikāciju valsts līmenī, saglabā publisku klusumu, rodas informatīvais vakuums. Šādos apstākļos sabiedrība un mediji sāk paši interpretēt notikuma nozīmi, kas var veicināt spekulācijas, neuzticēšanos un alternatīvu vēstījumu veidošanos.

Situāciju papildus sarežģīja tas, ka vēlākajā komunikācijā amatpersonas incidentu raksturoja kā nopietnu drošības apdraudējumu, uzsverot arī Latvijas gaisa telpas pārkāpumu un NATO iesaisti. Tas radīja pretrunīgu komunikācijas attīstību - sākotnēji incidents netika publiski pozicionēts kā plaša mēroga krīze, taču vēlākā retorika tam piešķīra augstu drošības un ģeopolitisko nozīmību.

Proaktīvas sabiedrības komunikācijas trūkums

Stratēģiskās komunikācijas departamenta funkcijai teorētiski būtu jāietver ne tikai institūciju vēstījumu koordinēšana, bet arī aktīva sabiedrības informēšana un iesaiste krīzes situācijās. Tomēr analizētajā incidentā netika novērota proaktīva publiskā komunikācija - komunikācijā kopumā netika

izmantoti tiešie krīzes komunikācijas instrumenti, kā SMS brīdinājumi, centralizēta valdības informatīvā platforma, skaidrojoša komunikācijas kampaņa, un regulāri informācijas atjauninājumi.

Tas liecina par salīdzinoši reaktīvu komunikācijas pieeju, kurā institūcijas reaģēja uz pieaugošo mediju un sabiedrības interesi, nevis proaktīvi vadīja informācijas telpu.

Valsts kancelejas Stratēģiskās komunikācijas departamenta neiesaistīšanās vājināja koordinētas komunikācijas iespādu un radīja plašāku telpu alternatīvām interpretācijām digitālajā vidē. Situācijās, kur trūkst vienota un savlaicīga oficiālā vēstījuma, sabiedrība un mediji biežāk paši pārņem notikuma interpretāciju.

Stratēģiskie secinājumi

Drona incidents aktualizē būtisku jautājumu par Latvijas krīzes komunikācijas sistēmā iesaistīto institūciju gatavību un aktivizācijas mehānismiem. Ja Krievijas militāra drona ielidošana Latvijas teritorijā neizraisa Valsts kancelejas Stratēģiskās komunikācijas departamenta iesaisti, rodas jautājums - kādi tieši notikumi tiek definēti kā pietiekami nozīmīgi centralizētas valsts komunikācijas aktivizēšanai.

Tas var liecināt, ka Latvijas krīzes komunikācijas modelī joprojām trūkst skaidri definētu vadlīniju par:

- institūciju lomu sadalījumu;
- civilās un militārās komunikācijas koordināciju;
- komunikācijas eskalācijas līmeņiem;
- centralizētas komunikācijas aktivizācijas kritērijiem dažādu krīžu gadījumos.

No krīzes komunikācijas perspektīvas šis incidents atklāja ne tikai tehnoloģiskās un drošības problēmas, bet arī institucionālās komunikācijas koordinācijas ievainojamību augstas nenoteiktības situācijās.

2. Aizsardzības ministrijas preses relīze - pirmais oficiālais paziņojums

Pirmais publiskais valdības paziņojums par incidentu tika publicēts 2024. gada 8. septembrī Aizsardzības ministrijas mājaslapā. Lai gan publikācijai nebija norādīts precīzs publicēšanas laiks, agrākais pieejamais tīmekļa arhīva ieraksts datēts ar plkst. 14:23 pēc Latvijas laika. Preses relīzē tika informēts, ka Nacionālie bruņotie spēki veic izmeklēšanu par Latvijas teritorijā nokrituša bezpilota lidaparāta atlūzām. - <https://www.mod.gov.lv/lv/zinas/nacionalie-brunotie-speki-veic-izmeklesanu-par-bezpilota-lidaparata-atluzam>.

No stratēģiskās komunikācijas perspektīvas šī preses relīze bija salīdzinoši profesionāli strukturēts krīzes komunikācijas piemērs. Tajā tika mēģināts līdzsvarot caurspīdīgumu, sabiedrības nomierināšanu un atturēšanas komunikāciju, izvairoties no pārmērīgas eskalācijas. Komunikācija radīja priekšstatu par institucionālu kontroli un koordinētu sadarbību ar NATO partneriem.

Analizējot paziņojumu no stratēģiskās komunikācijas perspektīvas, iespējams identificēt vairākus galvenos komunikācijas mērķus:

- saglabāt kontroli pār naratīvu, demonstrējot, ka valsts institūcijas situāciju pārvalda atbildīgi;
- mazināt sabiedrības satraukumu, uzsverot institūciju gatavību un NATO iesaisti;
- izvairīties no tiešas eskalācijas, pozicionējot incidentu kā nopietnu, bet izmeklējamu drošības situāciju;
- demonstrēt gatavību un spēju reaģēt, akcentējot Latvijas gaisa telpas uzraudzību un sadarbību ar NATO.

Lai sasniegtu šos mērķus, komunikācijā tika pielietotas vairākas raksturīgas krīzes komunikācijas taktikas un formāls un institucionāli strukturēts tonis.

Paziņojumā tika izmantots formāls un strukturēts komunikācijas stils, izvairoties no emocionāliem vai sensacionalizējošiem formulējumiem. Vienlaikus tika akcentēta NATO iesaiste, institucionālās procedūras un izmeklēšanas process, radot priekšstatu par kontrolētu situācijas pārvaldību.

Retoriskās komunikācijas elementi

Komunikācijā tika izmantota pasīvā izteiksmes forma un uzsvērtā institucionālā rīcība, NATO koordinācija un procedūru ievērošana. Tas palīdzēja mazināt emocionālu eskalāciju un radīt priekšstatu par kontrolētu situāciju. Vienlaikus incidents tika ievietots plašākā Krievijas kara Ukrainā un reģionālās drošības kontekstā.

Mediju vēstījuma ietvars

Medijos dominēja vairāki būtiski naratīvi:

- Pirmkārt, incidents tika interpretēts kā drošības izaicinājums, nevis militārs uzbrukums vai kara akts. Šāda pieeja palīdzēja izvairīties no pārmērīgas eskalācijas ar mērķi saglabāt sabiedrības mieru.
- Otrkārt, aizsardzības ministra komunikācija incidentu pozicionēja kā argumentu aizsardzības spēju stiprināšanai. Tādējādi krīze tika interpretēta kā iespēja uzlabot drošības politiku un aizsardzības infrastruktūru, pārorientējot uzmanību no bailēm uz politisko rīcību.
- Treškārt, būtiska loma bija NATO retoriskajam akcentam. Tādas frāzes kā piemēram, “Latvijas gaisa telpa ir daļa no NATO gaisa telpas”, stiprināja kolektīvās aizsardzības naratīvu un kalpoja kā atturēšanas signāls potenciāliem provokatoriem.

Komunikācijas pretrunas un institucionālās neskaidrības

Būtisks aspekts šajā komunikācijā bija institucionālās atbildības neskaidrība. Lai gan sākotnējā preses relīzē tika norādīts, ka izmeklēšanu vada Valsts policija, turpmākajā komunikācijā Valsts policijas loma praktiski vairs netika pieminēta.

Vēlākajā komunikācijas attīstībā Aizsardzības ministrija un Nacionālie bruņotie spēki sevi pozicionēja kā galvenos incidenta izmeklēšanas un komunikācijas virzītājus, būtiski neminot Valsts policiju kā pilnvērtīgu sadarbības partneri.

Šāda institucionālās lomu maiņa var radīt neskaidrību par atbildības sadalījumu krīzes situācijās un norāda uz iespējamu koordinācijas trūkumu starp iesaistītajām institūcijām.

3. Preses konference: komunikācijas analīze

Valdības un Nacionālo bruņoto spēku preses konference par drona incidentu notika divas dienas pēc notikuma un vienu dienu pēc pirmās oficiālās Aizsardzības ministrijas preses relīzes publicēšanas. Līdz preses konferences norisei informācija par incidentu jau bija plaši izplatījusies medijos, sociālajos tīklos un dažādu politisko un sabiedrisko personu komentāros. (pilna publicitātes hronoloģija par šo notikumu - [Drone Communication Timeline](#)). Tas nozīmē, ka sabiedrības sākotnējā uztvere par incidentu lielā mērā bija izveidojusies vēl pirms valsts amatpersonu oficiālās informācijas.

No krīzes komunikācijas perspektīvas preses konference sniedza strukturētu un nopietnu reakciju uz notikušo, tomēr tajā bija identificējamās gan stiprās, gan vājās puses. ([Preses konferences video ieraksts](#)).

Preses konferences stiprās un vājās puses

No krīzes komunikācijas perspektīvas preses konference kopumā sniedza strukturētu un nopietnu reakciju uz incidentu. Tika skaidri apstiprināts, ka notikums tiek uztverts kā nopietns Latvijas gaisa telpas

pārkāpums, vienlaikus uzsverot koordināciju ar NATO partneriem un nepieciešamību stiprināt aizsardzības spējas.

Komunikācijas stiprā puse bija salīdzinoši vienots amatpersonu vēstījums. Incidenta interpretācija tika konsekventi sasaistīta ar plašāku reģionālās drošības situāciju un Krievijas kara Ukrainā kontekstu, tādējādi pozicionējot notikušo nevis kā izolētu incidentu, bet kā daļu no plašākas drošības problemātikas.

Vienlaikus preses konferencē bija identificējami vairāki komunikācijas trūkumi. Būtiskākais no tiem bija novēlotā sabiedrības informēšana. Žurnālistu jautājumi par SMS brīdinājumu neizmantošanu un reakcijas ātrumu radīja iespaidu, ka institūcijām trūkst skaidras krīzes komunikācijas procedūras tiešai sabiedrības informēšanai.

Daļa atbilžu par drona pārtveršanas iespējām un tehniskajiem aspektiem bija izvairīgas, kas veicināja priekšstatu par nepietiekamu caurspīdīgumu. Tāpat biežā jēdzienu “agresorvalsts” un “jaunā realitāte” atkārtošana komunikāciju padarīja politiskāku, nekā daļa sabiedrības, iespējams, sagaidīja praktiskas drošības krīzes situācijā.

Interpretācijas ietvara analīze: krīze un kontrole

No komunikācijas konstrukcijas analīzes viedokļa, preses konferencē izvēlēta “krīzes un kontroles” komunikācijas stratēģija. Valdības un bruņoto spēku pārstāvji centās radīt izpratni par draudu nopietnību, tai pat laikā saglabājot sabiedrības uzticēšanos valsts institūciju spējai situāciju kontrolēt.

Šāda dualitāte ir raksturīga krīzes komunikācijai, kur nepieciešams līdzsvarot satraukuma radīšanu ar nomierinošiem vēstījumiem.

Krīzes interpretācijas ietvars

Preses konferencē tika kombinēti divi galvenie vēstījumi: incidenta nopietnība un institucionālā kontrole. Amatpersonas vienlaikus akcentēja drošības riskus, Krievijas kara kontekstu un NATO sadarbību, vienlaikus uzsverot procedūru ievērošanu un aizsardzības spēju stiprināšanu.

Emocionālā piesaiste un baiļu vēstījuma struktūra

Incidentu komunikācija tika sasaistīta ar plašāku reģionālās drošības kontekstu, īpaši Krievijas karu Ukrainā un līdzīgiem incidentiem citās NATO valstīs. Tas pastiprināja uztverto draudu nopietnību, taču dažviet amatpersonu reakcijas uz provokatīviem jautājumiem bija aizsargājošas un emocionāli asas.

Selektīva caurspīdība

Amatpersonas vairākkārt atteicās detalizēti atbildēt uz atsevišķiem jautājumiem, atsaucoties uz sensitīvu informāciju vai drošības procedūrām. Šāda pieeja kopumā palīdz neizpaust potenciālās ievainojamības, saglabāt institūciju autoritāti un mazināt spekulāciju risku. Tomēr pārāk bieža izvairīšanās no konkrētām atbildēm var radīt sabiedrībā priekšstatu par nepietiekamu caurspīdīgumu.

Preses konferences dalībnieku komunikācijas analīze

Aizsardzības ministrs Andris Sprūds

Aizsardzības ministra galvenais vēstījums bija, ka incidents ir nopietns drošības izaicinājums un apliecinājums jaunajai ģeopolitiskajai realitātei. Retoriski komunikācija bija pārliecinoša un strukturēta, regulāri izmantojot atkārtojumus (“jaunā realitāte”, “agresorvalsts”), lai nostiprinātu galvenos vēstījumus.

Komunikācijas stiprā puse bija skaidra Latvijas pozicionēšana NATO kontekstā un sabiedrības nomierināšana attiecībā uz valsts gatavību. Tomēr pārmērīgais uzsvars uz ģeopolitisko dimensiju vietām radīja iespaidu, ka komunikācija kļūst vairāk politiska nekā praktiski orientēta uz krīzes risināšanu.

Nacionālo bruņoto spēku komandieris Leonīds Kalniņš

NBS komandiera komunikācija bija tehniskāka un procesuāli orientēta. Viņš uzsvēra, ka bruņotie spēki rīkojušies atbilstoši procedūrām, notikusi pierādījumu apkopošana un koordinācija ar NATO partneriem.

Šīs komunikācijas priekšrocība bija profesionālas kompetences demonstrēšana un procedūru ievērošanas uzsvēršana. Komunikāciju vājināja izvairīgas atbildes jautājumos par to, kādēļ drons netika pārtverts agrāk un kāda tieši informācija bija pieejama incidenta laikā, kā arī agresīva reakcija uz žurnālistu jautājumu par to, vai bruņotie spēki var garantēt, ka šādi incidenti neatkārtosies nākotnē.

Gaisa spēku komandieris Viesturs Masulis

Gaisa spēku komandiera komunikācija bija izteikti tehniska, fokusējoties uz radaru zraudzības ierobežojumiem un pretgaisa aizsardzības sistēmu specifiku. Viņš uzsvēra, ka zemu lidojošu dronu identificēšana ir sarežģīta un ka Latvija turpina uzlabot monitoringa spējas.

Komunikācijas priekšrocība bija salīdzinoši realistiska pieeja pretgaisa aizsardzības iespējām un nepieciešamajiem uzlabojumiem. Tomēr dažās atbildēs bija jūtama aizsargājoša retorika, kas radīja iespaidu, ka institūcijas cenšas skaidrot ierobežojumus, nevis demonstrēt pārliecinošu kontroli pār situāciju.

Kopējie secinājumi

Politizēts, bet salīdzinoši efektīvs interpretācijas ietvars

Kopumā preses konferencē tika izmantota salīdzinoši efektīva, bet vienlaikus izteikti politizēta komunikācijas pieeja. Incidenta komunikācija tika strukturēta kā nopietna, bet kontrolējama drošības situācija. Tika izmantotas dažādas psiholoģiskās komunikācijas tehnikas, lai saglabātu sabiedrības uzticēšanos, pamatotu nepieciešamību stiprināt aizsardzības spējas, tajā pašā laikā izvairītos no panikas.

Tomēr izteiktais ģeopolitiskās retorikas akcents (“agresorvalsts”, “jaunā realitāte”) komunikāciju padarīja vairāk politisku nekā orientētu uz praktisku krīzes skaidrojumu sabiedrībai.

Ja komunikācijas mērķis bija nomierināt sabiedrību un demonstrēt institucionālu kontroli, tas lielā mērā tika sasniegts. Savukārt pilnīgas caurspīdības perspektīvā komunikācijā bija novērojama izvairīšanās no vairākām neērtām tēmām.

Alternatīvi interpretācijas ietvara scenāriji

Analīze liecina, ka efektīvāka varētu būt vairāk tehniski orientēta un uz sabiedrības praktiskajām vajadzībām balstīta komunikācija. Lielāks uzsvars uz konkrētiem drošības pasākumiem, brīdināšanas sistēmām un rīcības algoritmiem potenciāli stiprinātu uzticēšanos un mazinātu spekulācijas.

4. Mediju interpretācijas ietvara un naratīva veidošanās

Mediju publikācijām ir būtiska loma sabiedrības uztveres veidošanā, jo tās ietekmē to, kā cilvēki interpretē notikumus, institūciju rīcību un iesaistīto amatpersonu atbildību. Krīzes situācijās mediji ne tikai pārraida informāciju, bet arī strukturē notikuma nozīmi.

“Naidīgu mērķu nebija” kā interpretācijas pagrieziena punkts

Krievijas drona incidenta gadījumā īpaši nozīmīga kļuva mediju interpretācija ap frāzi “naidīgu mērķu nebija”. Šis formulējums sabiedrības daļā radīja iespaidu, ka incidenta drošības nozīme tiek mazināta. Lai gan no amatpersonu perspektīvas šī frāze, iespējams, bija domāta kā mēģinājums izvairīties no pāragras eskalācijas, mediju virsrakstu līmenī tā ieguva daudz spēcīgāku simbolisko nozīmi.

Publiskajā telpā frāze ātri kļuva par simbolisku institucionālās komunikācijas kritikas apzīmējumu. To pārņēma mediji un sociālie tīkli, pastiprinot ironiju, neuzticēšanos un negatīvu sentimentu.

Mediju publikāciju analīzes struktūra

Lai izvērtētu, kā mediju retoriskais uzsvars mainījās laika gaitā, publikācijas tika sadalītas trīs posmos:

1. mediju publikācijas pēc Aizsardzības ministrijas preses relīzes, bet pirms preses konferences;
2. mediju publikācijas pēc preses konferences un aptuveni mēneša laikā pēc incidenta;
3. vēlākā mediju komunikācija vairāk nekā mēnesi pēc preses konferences.

Šāda struktūra ļauj analizēt, kā sākotnējais institucionālais vēstījums tika pārņemts, paplašināts, pārveidots vai kritizēts mediju vidē.

1. posms: publikācijas tieši pēc preses relīzes, bet pirms preses konferences

Pirmajā komunikācijas posmā tika identificētas 43 mediju publikācijas un publisko personu ieraksti sociālajos tīklos. Šajā periodā publiskā informācijas telpa vēl nebija strukturēta ar preses konferences skaidrojumiem, tādēļ īpaši svarīga bija sākotnējo mediju virsrakstu un rakstu ietekme.

Biežāk lietotie termini šajā posmā bija:

- “aizsardzības”;
- “gaisa”;
- “drons”;
- “Latvijas”;
- “NATO”;
- “Krievijas”.

Šo terminu dominance liecina, ka sākotnējā komunikācija tika strukturēta drošības, gaisa telpas un ģeopolitikas terminoloģijā. Notikums tika interpretēts kā aizsardzības un nacionālās drošības jautājums, nevis kā vienkāršs tehnisks incidents. Šajā posmā mazāk parādījās atsauces uz sabiedrības reakcijām vai plašāku sociālo ietekmi, kas liecina, ka sākotnējā mediju uzmanība galvenokārt bija vērsta uz oficiālajiem faktiem un institūciju reakciju.

Jauns.lv: no tehniska incidenta uz ģeopolitisku kontekstu

Pirmais analizētais mediju raksts tika publicēts portālā Jauns.lv ar virsrakstu “*Rēzeknes novadā nokritis krievu bezpilota lidaparāts*” ([jauns.lv](#)). Raksts pamatā saglabāja faktoloģisku un salīdzinoši neitrālu virsraksta retorisko akcentu, vienkārši informējot par notikušo.

Tomēr rakstā tika pievienots būtisks ārlietu ministres Baibas Bražes komentārs par Krievijas vēstniecības pārstāvja izsaukšanu, NATO un ES informēšanu, līdzīgu incidentu Rumānijā un nepieciešamību saglabāt modrību. Šis papildinājums būtiski paplašināja sākotnējo interpretācijas rāmi.

Tādējādi Jauns.lv interpretācija pārlika uzsvarus:

- no lokāla incidenta uz plašāku drošības jautājumu;
- no tehniska apraksta uz diplomātisku un stratēģisku reakciju;
- no Rēzeknes novada notikuma uz NATO un ES mēroga kontekstu.

Šāda pieeja palīdzēja stiprināt priekšstatu, ka valdība incidentu uztver nopietni un rīkojas koordinēti ar sabiedrotajiem. Salīdzinājums ar Rumāniju papildus ievietoja notikumu reģionālā drošības kontekstā, norādot, ka tas nav izolēts gadījums.

Kā viens no pirmajiem medijiem Jauns.lv būtiski ietekmēja sākotnējo incidenta interpretāciju publiskajā telpā. Raksta vēstījuma struktūra sabiedrību virzīja uz to, lai incidents tiktu uztverts kā daļa no plašākas Krievijas radītas drošības problemātikas.

Delfi.lv: “naidīgu mērķu nebija” un naratīva maiņa

Neilgi pēc Jauns.lv publikācijas portālā Delfi.lv tika publicēts raksts ar virsrakstu “*Rēzeknes novadā nokritis Krievijas drons; Latvijā tam ‘naidīgu mērķu’ nebija*”. ([delfi.lv](#)). Šis virsraksts būtiski mainīja incidenta interpretācijas akcentu.

Rakstā tika sniegta plašāka informācija par incidentu, iekļaujot Aizsardzības ministrijas, Nacionālo bruņoto spēku un citu amatpersonu komentārus. Tajā tika norādīts, ka drons Latvijas gaisa telpā iekļuvis no Baltkrievijas, ticis konstatēts un monitorēts, kā arī ka sākotnējā informācija liecina par “naidīgu mērķu” neesamību Latvijā.

No vienas puses, raksts paplašināja informācijas apjomu un sniedza lasītājiem plašāku kontekstu. No otras puses, tieši frāzes “naidīgu mērķu nebija” izcelšana virsrakstā būtiski ietekmēja notikuma interpretāciju. Tā pārvietoja uzmanību no gaisa telpas pārkāpuma un drošības incidenta uz jautājumu par drona nodomu.

Tas radīja vairākus komunikācijas riskus:

- Pirmkārt, frāze varēja tikt uztverta kā incidenta nopietnības mazināšana. Sabiedrības emocionālajā uztverē militāra drona ielidošana Latvijas teritorijā pati par sevi tika uztverta kā drauds, neatkarīgi no sākotnēji interpretētā nodoma.
- Otrkārt, formulējums radīja viegli atkārtojamo un ironizējamu frāzi, kas vēlāk kļuva par sociālo tīklu komentāru un kritikas objektu.
- Treškārt, šī komunikācijas pieeja potenciāli vājināja institucionālās komunikācijas kontroli pār naratīvu, jo sabiedrības diskusija sāka koncentrēties nevis uz procedūrām, NATO iesaisti vai drošības uzlabojumiem, bet uz to, vai valsts komunikācija pietiekami nopietni uztver incidentu.

Salīdzinot Jauns.lv un Delfi.lv notikuma interpretācijas, redzamas būtiskas atšķirības. Jauns.lv virsraksts bija faktoloģisks un drošības kontekstā neitrāls, savukārt Delfi.lv virsraksts pievienoja interpretējošu elementu, kas potenciāli mazināja draudu uztveri.

Apollo.lv: kombinēts un līdzsvarojošs interpretācijas ietvars

Nākamais analizētais raksts tika publicēts portālā Apollo.lv. ([apollo.lv](#)). Tas apvienoja vairākus iepriekšējo publikāciju elementus - faktoloģisku incidenta aprakstu, oficiālo institūciju komentārus, norādes

uz drona ielidošanu no Baltkrievijas, NBS monitoringa darbībām un Aizsardzības ministra komentāriem par austrumu robežas aizsardzības stiprināšanu.

Tāpat kā Delfi.lv, arī Apollo.lv rakstā tika minēta frāze par “naidīgu mērķu” neesamību. Tomēr raksta kopējā komunikācijas pieeja bija līdzsvarotāks, jo šis elements tika ievietots plašākā institucionālās reakcijas un aizsardzības stiprināšanas kontekstā.

Apollo.lv komunikācijas virzienu var raksturot kā kombinētu:

- faktoloģisks incidenta apraksts;
- oficiālo institūciju reakcijas atspoguļojums;
- drošības spēju stiprināšanas naratīvs;
- piesardzīga nomierināšana par drona nodomu.

Šī pieeja radīja salīdzinoši līdzsvarotu interpretāciju, taču “naidīgu mērķu” frāzes atkārtojums veicināja tās nostiprināšanos publiskajā diskursā.

Krievu valodas mediju interpretācijas ietvars

Lai pārbaudītu, vai pastāv atšķirības starp latviešu un krievu valodas mediju retoriskajiem uzsvāriem, tika analizēta arī pirmā publikācija krievu valodā - rus.Delfi.lv.

Šī publikācija kopumā atspoguļoja līdzīgu vēstījuma struktūru kā latviešu valodas Delfi.lv versija, taču tajā tika sniegts nedaudz plašāks konteksts par drona izcelsmi, iekļūšanu no Baltkrievijas un Latvijas institūciju reakciju.

Virsraksts bija faktoloģisks un uzsvēra Aizsardzības ministrijas skatījumu: Latvijā, Rēzeknes novadā, nokritis Krievijas militārais bezpilota lidaparāts. Rakstā tika minēta arī sākotnējā informācija par to, ka dronam Latvijā neesot bijuši “naidīgi nolūki”.

Kopumā krievu valodas vēstījuma struktūra bija līdzīga latviešu valodas publikācijām:

- incidents tika aprakstīts kā drošības notikums;
- tika uzsvērtā NBS reakcija;
- tika pieminēta NATO un sabiedroto informēšana;
- tajā pašā laikā tika saglabāts nomierinošs elements par nodomu neesamību Latvijā.

Tas liecina, ka galvenais interpretācijas rāmis abās valodu telpās sākotnēji bija līdzīgs, lai gan krievu valodas auditorijai informācija tika pasniegta ar nedaudz detalizētāku paskaidrojošo kontekstu.

2. posms: publikācijas pēc preses konferences un mēneša laikā pēc incidenta

Otrajā komunikācijas posmā tika identificētas 59 mediju publikācijas un publisko personu ieraksti sociālajos tīklos. Šajā posmā mediju naratīvs mainījās - uzmanība pārvietojās no sākotnējā fakta par drona nokrišanu uz amatpersonu skaidrojumiem, preses konferences vēstījumiem, NBS rīcību un aizsardzības spēju novērtējumu.

Biežāk lietotie termini šajā posmā ietvēra:

- “komandieris”;
- “NBS”;
- “Sprūds”;
- “Kalniņš”;
- “bezpilota”;
- “lidaparāts”.

Tas norāda, ka mediju uzmanības centrā nonāca konkrētas amatpersonas, militārās institūcijas un tehniskā incidenta skaidrojumi. Salīdzinot ar pirmo posmu, naratīvs kļuva personalizētāks un institucionāli fokusētāks.

TVNET: tehniska un caurspīdīga informācijas paplašināšana

TVNET raksts par Aizsardzības ministrijas preses konferenci sniedza detalizētu pārskatu par incidentu, tostarp drona tipu, sprāgstvielu klātbūtni, ielidošanu no Baltkrievijas, drona nokrišanas vietu Gaigalavas pagastā un institūciju reakciju. (tvnet.lv) Rakstā īpaši tika uzsvērts, ka drons bijis “Shahed” tipa lidaparāts un aprīkots ar sprāgstvielām, taču kaujas lādiņš nesprāga. Tāpat tika iekļauti Aizsardzības ministra, NBS komandiera un Gaisa spēku komandiera skaidrojumi.

TVNET komunikācijas akcents bija tehniski informatīvs un fokusēts uz incidenta skaidrojumu, vienlaikus saglabājot nomierinošu toni un uzsverot sadarbību ar NATO.

BNN: atbildības un kritikas interpretācijas ietvars

BNN publikācija ar Jāņa Garisona komentāriem iezīmēja būtisku naratīva maiņu. Šajā rakstā incidenta interpretācija pārvietojās no faktoloģiska apraksta uz kritisku institucionālās reakcijas izvērtējumu. (bnn.lv).

Rakstā tika uzdots jautājums, kāda būtu situācija, ja drons būtu ielidojis apdzīvotā vietā, piemēram, Rēzeknē. Garisons kritizēja NBS reakciju un aktualizēja jautājumu par to, kāpēc netika veikta ātrāka vai izlēmīgāka rīcība drauda neitralizēšanai.

Šī komunikācijas konstrukcija pastiprināja atbildības dimensiju:

- vai institūcijas rīkojās pietiekami ātri;
- vai sabiedrība tika pietiekami informēta;
- vai NBS demonstrēja kontroli pār situāciju;
- vai komunikācija palīdzēja vai drīzāk radīja vēl vairāk jautājumu.

BNN publikācija būtiski veicināja pāreju no “kas notika?” uz “vai valsts rīkojās pietiekami labi?”.

NRA: nomierināšanas un institucionālās kontroles interpretācijas ietvars

NRA publikācijā tika atspoguļoti Saeimas priekšsēdētājas Daigas Mieriņas izteikumi, uzsverot, ka, ja drons būtu apdraudējis valsts drošību, NBS būtu veikuši nepieciešamās darbības. (nra.lv) Šī interpretācija kalpoja kā nomierināšanas mēģinājums. Tā mērķis bija stiprināt priekšstatu, ka valsts institūcijas situāciju kontrolē un rīkojas atbilstoši noteiktām procedūrām.

Rakstā tika arī uzsvērtā sabiedrības līdzdalība - iedzīvotāju ziņojumi par drona kustību un nokrišanas vietu. Tas paplašināja drošības komunikācijas virzienu, ievietojot tajā pilsoniskās līdzatbildības elementu.

BNN: nākotnes drošības pasākumu interpretācijas ietvars

Vēlākā BNN publikācija par Latvijas drošības pasākumiem pēc incidenta koncentrējās uz to, “kas notiks tālāk”. Šajā rakstā incidenta interpretācija pārgāja no kritikas uz nākotnes rīcības un drošības stiprināšanas naratīvu. (bnn.lv).

Rakstā tika uzsvērts, ka Nacionālā drošības padome vienojusies aktualizēt un pilnveidot procedūras reaģēšanai uz bezpilota lidaparātu apdraudējumu. Tāpat tika akcentēta nepieciešamība paātrināt militāro spēju attīstību, paplašināt pretgaisa aizsardzības sistēmas un stiprināt NATO austrumu robežu.

Šī vēstījuma rāmja mērķis bija:

2. NATO un aizsardzības tematu biežums norāda, ka diskusija lielā mērā bija saistīta ar drošības institūciju un starptautisko garantiju uzticamību. Tomēr šie vārdi bieži tika lietoti skeptiskā vai kritiskā tonī, nevis kā nešaubīgas uzticēšanās indikatori.
3. vārdu “krievu”, “Ukraina” un “uzbrukums” klātbūtne norāda, ka sabiedrība incidentu uztvēra caur Krievijas kara Ukrainā un reģionālās drošības prizmu. Tas padarīja komunikāciju emocionāli īpaši sensitīvu.
4. vārds “trauksme” norāda uz sabiedrības bažām par to, vai iedzīvotāji būtu savlaicīgi informēti līdzīgu incidentu gadījumā. Tas īpaši sasaucas ar jautājumiem par SMS brīdinājumu neizmantošanu un tiešās sabiedrības informēšanas trūkumu.

Lingvistiskās stratēģijas komentāros

Komentāru analīze rāda, ka sabiedrības reakcijās dominēja ne tikai kritika, bet arī specifiskas lingvistiskās stratēģijas, kas pastiprināja neuzticēšanos un emocionālo intensitāti:

Stratēģija	Mērķis	Ietekme
Noliegums un “nav” interpretācija	Paust neapmierinātību	Izceļ institucionālas nepilnības
Sarkasms un ironija	Izsmiet amatpersonas vai politiku	Mazina uzticēšanos oficiālajam vēstījumam
Retoriskie jautājumi	Pieprasīt atbildību	Netieši norāda uz nekompetenci
Alarmisms un pārspīlējums	Eskalēt bažas	Palielina emocionālo reakciju

Sabiedrības reakciju kopsavilkums

Komentāru diskusija galvenokārt koncentrējās uz Latvijas aizsardzības spējām, NATO lomu, robežu drošību un Krievijas radītajiem draudiem. Biežā vārda “nav” lietošana atklāj izteiktu neapmierinātību un trūkuma sajūtu - sabiedrība komentāros uzsvēra nevis to, kas tika izdarīts, bet gan to, kas, viņuprāt, netika nodrošināts.

Pozitīvu vai atbalstošu komentāru bija maz, savukārt dominējošais tonis bija kritisks, sarkastisks vai trausmais. Vārdu mākoņa un sentimenta analīze norāda, ka publiskajā reakcijā dominēja neuzticēšanās, vainas meklēšana, steidzamības sajūta un ironizēta kritika.

Komunikācijas efektivitātes izvērtējums = Lai gan oficiālie paziņojumi un preses konference nebija komunikatīvi neveiksmīgi visos aspektos, sabiedrības reakcija bija izteikti negatīva. Tas norāda, ka problēma nebija tikai pašā amatpersonu runu saturā, bet arī vēstījuma akcentu, laika, emocionālās uztveres un mediju pastiprinājuma kombinācijā.

1. “Naidīgu mērķu nebija” interpretācijas ietvars izgāzās

Viena no būtiskākajām komunikācijas problēmām bija frāzes “naidīgu mērķu nebija” publiskā uztvere. No institucionālās vai militārās perspektīvas šis formulējums, iespējams, bija domāts kā mēģinājums skaidrot drona trajektoriju un neeskalēt situāciju. Tomēr sabiedrības emocionālajā uztverē tas izklausījās pēc drauda mazināšanas.

Ģeopolitiskā situācijā, kur sabiedrība ir īpaši jutīga pret Krievijas radītiem draudiem, šāda frāze šķita pasīva, pārāk piesardzīga vai pat absurda. Kad tā tika izcelta mediju virsrakstos, frāze kļuva par viegli atkārtojamu simbolu, kas tika izmantots sarkasmā un kritikā.

2. Vājš krīzes naratīvs un nepietiekams stratēģiskais interpretācijas ietvars

Sabiedrības reakcijas liecina, ka valdības komunikācijai trūka vienota, spēcīga un praktiski orientēta krīzes naratīva. Lai gan amatpersonas uzsvēra incidenta nopietnību, NATO iesaisti un aizsardzības stiprināšanu, sabiedrībai netika pietiekami skaidri atbildēts uz jautājumiem:

- kas tieši notika;
- kādēļ drons netika pārtverts;
- ko valsts darīs, lai tas neatkārtotos;
- kā iedzīvotāji tiktu informēti līdzīgā situācijā nākotnē.

Krīzes situācijās sabiedrība sagaida ne tikai faktus, bet arī pārlicinošu rīcības rāmi. Ja tāda nav, naratīva tukšumu aizpilda kritika, spekulācijas un negatīvas interpretācijas.

3. Vilšanās par NATO

Komentāros bieži parādījās NATO tēma, kas liecina par augstām sabiedrības gaidām attiecībā uz kolektīvās drošības mehānismiem. Daļa sabiedrības sagaida, ka NATO jebkuru gaisa telpas pārkāpumu uztvers kā tūlītēju drošības testu un reaģēs redzami un izlēmīgi.

Ja oficiālā komunikācija nerada pietiekami skaidru izpratni par to, kā NATO procedūras darbojas šāda mēroga incidentos, var rasties vilšanās un uzticēšanās plaisa. Sabiedrība var interpretēt NATO neiesaistīšanos redzamā veidā kā pasivitāti vai atstāšanu vienatnē, lai gan reālās militārās un diplomātiskās procedūras var būt daudz sarežģītākas.

4. Krīzes nogurums un emocionālā spriedze

Sabiedrības reakciju intensitāti ietekmēja arī plašāks drošības un krīžu noguruma konteksts. Krievijas karš Ukrainā, ilgstoša ģeopolitiskā spriedze un regulāras diskusijas par drošības apdraudējumiem jau iepriekš bija palielinājušas sabiedrības emocionālo jutīgumu.

Šādā vidē arī institucionāli piesardzīga vai tehnokrātiska komunikācija var tikt uztverta kā nepietiekama vai atsvešināta. Sarkastiski un ciniski komentāri liecināja, ka daļa sabiedrības incidentu interpretēja ne tikai kā atsevišķu drošības gadījumu, bet arī kā apliecinājumu ilgstošākām bažām par valsts spēju efektīvi reaģēt krīzes situācijās.

5. Mediju naratīva sensacionalizācija

Mediju loma bija būtiska negatīvā sentimenta pastiprināšanā. Pat ja valdības sākotnējie paziņojumi nebija ļoti neveiksmīgi, to mediju interpretācija un virsrakstu izvēle būtiski ietekmēja sabiedrības uztveri.

Īpaši nozīmīga bija frāzes “naidīgu mērķu nebija” izcelšana. Tā kļuva par vienkāršu, emocionāli iedarbīgu un viegli ironizējamu komunikācijas vienību. Digitālajā vidē šādi formulējumi izplatās daudz ātrāk nekā sarežģīti institucionāli skaidrojumi.

Kas komunikācijā nogāja greizi?

Kopumā analīze ļauj identificēt piecus galvenos faktoros, kas veicināja negatīvo sabiedrības reakciju:

1. Frāze “naidīgu mērķu nebija” tika uztverta kā vājuma vai situācijas nopietnības mazināšanas komunikācijas pieeja.
2. Valsts komunikācijai trūka spēcīga, vienota un praktiski orientēta krīzes naratīva.
3. Sabiedrības gaidas attiecībā uz NATO reakciju bija augstākas nekā reālo procedūru redzamā komunikācija.
4. Krīzes nogurums un emocionāla spriedze pastiprināja cinismu un agresīvas reakcijas.

5. Mediju notikuma interpretācija un virsraksti pastiprināja negatīvo interpretāciju, nevis palīdzēja līdzsvarot situācijas uztveri.

Šie faktori norāda, ka krīzes komunikācijas efektivitāti nosaka ne tikai oficiālā vēstījuma saturs, bet arī tā laiks, emocionālais tonis, mediju pārnese un sabiedrības jau esošais uzticēšanās līmenis.

Autore ir krīzes komunikācijas un stratēģiskās komunikācijas pētniece. Viņas profesionālās intereses ietver krīzes komunikāciju, dezinformāciju, mediju naratīvus un sabiedrības uztveres analīzi drošības jautājumos.

Izmantotie avoti

- *Aizsardzības ministrijas paziņojumi*
- *NBS preses konferences*
- *Delfi.lv*
- *Jauns.lv*
- *TVNET*
- *Apollo.lv*
- *NRA.lv*
- *BNN.lv*
- *NATO StratCom COE*
- *Sociālo tīklu publiskie ieraksti*
- *Valsts stratēģiskās komunikācijas koncepcija*
- *u.c.*